

## OPVOEDKUNDIGE TEGNOLOGIE

# DIE OORSPRONG EN ONTWIKKELING VAN DIE ONDERRIGFILM

Kdr P. Loedloff

### Die eerste tekens en ontstaan van 'n onderrigfilm

Toneelfilms was die eerste films wat vir onderrigdoeleindes gebruik is. Wanneer daar van onderrigfilms gepraat is, is die term in 'n wye konteks gebruik en dit het nie noodwendig beteken dat hierdie films uitsluitlik vir skool- of kollegedoeleindes bedoel was nie. In 1923 het F. N. Freeman vier soorte onderrigfilms in ooreenstemming met funksionele maatstawwe geklassifiseer:

1. Die dramatiese — normaalweg histories of romanties van aard.
2. Die antropologiese of sosiologiese.
3. Die industriële of kommersiële.
4. Die wetenskaplike.

Tydens die vroeë twintigerjare was daar baie mense wat 'n besliste skeidslyn wou trek tussen films wat vir ontspanningsdoeleindes en dié wat vir opvoeding of onderrigdoeleindes bedoel was. Regisseurs, verspreiders en uitstallers van toneelfilms het hul spesifieke motiewe gehad. Eweneens wou opvoeders hulle eie belange sowel as dié van die kind beskerm. Met verloop van tyd is daar egter tot die gevolgtrekking gekom dat meer en meer films wat vir toneeldoelindes vervaardig is, ook opvoedingswaarde het. Voorbeelde hiervan is Pare Lorentz se produksie van *'The River'* en Robert Flaherty se film *'Nanook of the North'* of *'Man of Aran'* wat 'n besondere bydrae gelewer het tot beter begrip en die beïnvloeding van gesindhede. Gesien in die lig hiervan het die streng klassifisering van films as óf opvoedkundig, óf ontspannend 'n nadelige invloed op die ontwikkeling van 'n wye, realistiese begrip van die onderrigfilm.

Die meeste films wat voor die Eerste Wêreldoorlog gebruik is, was toneelfilms, industriële films, regeringfilms of welsynfilms. Hierdie films is onder andere deur Cohen en Gregory in terme van beskikbaarheid en geskiktheid soos volg gevind:

1. Dit was kommersiële films wat verouderd was en wat verwerk moes word om dit as onderrigfilms te kon gebruik.
2. Die beskikbare regeringfilms het uit oorlogspropagandafilms, uitstekende landboufilms en 'n paar gesondheidsfilms bestaan.
3. Die beskikbare reklamefilms was te eensydig.
4. Die onderrigfilms wat vir skole bestaan het, het aspekte soos verhale, tegniese vakke, geografie, geskiedenis, taal en higiëne gedek.

Bogenoemde films was egter baie beperk in terme van opvoedkundige waarde aangesien dit bestaan het uit materiaal wat vanaf kommersiële films afkomstig was en later aangepas is. Die meeste van hierdie films is maar net as nuwighede vertoon. Die kwaliteit het normaalweg veel te wense oorgelaat.

Met die aanvang van die twintigste eeu was daar in Amerika verskeie persone wat die gebruik van rolprente in die onderwys in die vooruitsig gestel het. Teen Augustus 1909 het Charles Urban, wat aanvanklik in Engeland gewerk het, voldoende opvoedkundige materiaal op film gehad om die tweede uitgawe van 'n onderrigfilmkatalogus met die benaming 'Urbanora' uit te gee. Die eerste katalogus van onderrigfilms wat in Amerika verskyn het, is deur George Kleine in New York onder die opskrif *'Catalogue of Educational Motion Pictures'* uitgegee: 'This catalogue contained 330 pages and listed 1065 titles classified under 36 main topics'. (Saetler p. 98)

Thomas A. Edison was een van die persone wat baie nou met Kleine geskakel het. Hy het onder andere 'n brief beskikbaar gestel wat in die katalogus ingesluit is. In hierdie brief het hy so entoesiasies oor die onderrigmoontlikhede van die rolprent geraak, dat hy die volgende stelling in New York se *'Dramatic Mirror'* van 9 Julie 1913 gemaak het: 'Books will soon be obsolete in the schools. Scholars will soon be instructed through the eye. It is possible to teach every branch of

human knowledge with the motion picture. Our school system will be completely changed in 10 years.' (Saetler p.98). Edison se entoesiasme het baie ander mense, insluitende sakemanne en opvoedkundiges, besiel om deur middel van die onderrigfilm die gebied van die visuele onderwys te betree.

Ten spyte van die feit dat Kleine baie moeite gedoen het om 'n skoolfilmdiens te bevorder en rolprentopnames te maak, is sy plan as gevolg van die nie-beskikbaarheid van goedkoop en draagbare rolprentprojeksie-apparatuur nie aanvaar nie. Ten spyte van hierdie probleem was daar tog van die openbare skole van Rochester, New York wat later in die jaar onderrigfilms in gebruik geneem het.

### **Die eerste onderrigfilms, deur handels-ondernemings**

Toe die moontlike gebruike van die onderrigfilm eers beseef is en die skole 'n potensiële mark vir projeksie-apparatuur en die huur van rolprente vir onderrigdoeleindes geword het, het 'n groot aantal kommersiële organisasies ontstaan. Hierdie organisasies was daarop ingestel om goedkoop semi-professionele apparatuur beskikbaar te stel, onderrigfilms te vervaardig en as filmdistribusiesentra op te tree. Die toenemende aanvraag na onderrigfilms gedurende die Eerste Wêreldoorlog het 'n verdere stukrag aan die ontwikkeling van die filmbedryf verskat.

Gedurende hierdie tydperk het die volgende onderrigfilmondernemings tot stand gekom.

1. *Herman De Vry Company.* Herman de Vry het in 1913 'n begin gemaak met die vervaardiging van die bekende E-Model De Vry 35 mm projektor en daarna ook 'n groot aantal films en skryfies aan skole beskikbaar gestel.
2. *Bell & Howell Company.* Hierdie onderneming het in 1907 tot stand gekom toe D. J. Bell en A. S. Howell 'n vennootskap gevorm het en 'n begin met die vervaardiging van projektors en kameras gemaak het. Met verloop van tyd het hulle 'n groot voorraad van meer as 1 000 stilfilms en 200 16 mm klankfilms opgebou en dit deur middel van filmoteke aan gebruikers beskikbaar gestel: 'Users of the Bell & Howell instructional film library were supplied with a projector, a screen and an operator'. (Saetler p.100)
3. *Victor Animatograph Company.* Hierdie onderneming is in 1910 deur Alexander F. Victor en Samuel G. Rose in Davenport Iowa in die lewe geroep. Alexander Victor was die uitvinder van die Animatograph draagbare projektor. 'This projector combined a camera with sound on disc.' (Saetler p.100). Hierna het Victor en sy kollegas onder andere die eerste draagbare lantern-tipe skryfieprojektor, die eerste 16 mm projektor en die eerste veeraangedrewe kamera ontwikkel. Victor was dus ook een van die baanbrekers wat die 16 mm film as standaardfilm vir onderrigdoeleindes voorgestel het.
4. *Charles Urban Company.* Hierdie onderneming het alreeds in 1896 met die vervaardiging van onderrigfilms in Engeland begin eksperimenteer en het in 1911 die *Kinemacolor Company* gestig. Hierdie firma het ook met die daarstelling en die ontwikkeling van die Urban Kineta Corporation te Lowville, New York (wat onderrigfilms vervaardig het) gehelp.
5. *Kleine Optical Company.* Onder die leiding van George Kleine het hierdie onderneming verskeie bydraes tot die onderrigfilmbedryf gelewer. Sy produksie van 'Julius Caesar' en 'Quo Vadis' is voorbeelde hiervan. Dit was ook die eerste firma wat films aan kolleges en universiteite op 'n winsdelende grondslag beskikbaar gestel het.
6. *Die Edison Film Library.* In 1911 het die *Edison Company* 'n merkwaardige poging van stapel gestuur om die onderrigfilm te bevorder deur 'n reeks onderrigfilms te vervaardig wat later bekend gestaan het as die *Edison Film Library*. Hierdie films het aspekte soos geskiedenis, natuurstudie, wetenskap en fisika gedek. Ongelukkig het hierdie vervaardigingsproses in 1914 tot stilstand gekom toe 'n groot gedeelte van die firma se biblioteek, waar die negatiewe van films geberg is, deur 'n brand verwoes is. Sommige van die films is egter tot in 1929 deur die *Kleine Optical Company* versprei.
7. *Die Atlas Motion Picture Company.* Hierdie onderneming is deur middel van die finansiële steun van Henry Ford in 1916 in Detroit, Michigan op die been gebring. Dit

het oor 'n groot laboratorium en uitgebreide apparatuur beskik en kon in 'n redelike beperkte tyd met die verspreiding van die *Ford Educational Weekly* begin. In 1920 het die sogenaamde Ford Educational Library tot stand gekom en is daar 'n begin gemaak met die verspreiding van films. Saam met elke film is daar 'n volledige sinopsis gestuur wat die titel, die subtitels, onderrigdoel en riglyne vir die onderwyser, vrae vir aanbieding tydens die les, probleme en verwysingsbronne ingesluit het. Ongelukkig was die reklame onbevredigend, veral aangesien dit 'n sekere mate van antagonisme teenoor die Ford Motorbedryf veroorsaak het.

8. *Die Society for Visual Education Incorporated*. Hierdie onderneming het in November 1919 tot stand gekom en het onder die beheer van R.D. Salisbury (president), H. L. Clarke (vise-president), F. R. Moulton (sekretaris), F.A. van der Lip (voorsitter) en verskeie direkteure geval. 'Its objective was to produce instructional films specifically for school use.' (Saetler p.102). Die oorgrote meerderheid van die beherende lede van hierdie onderneming was aan opvoedingsinstansies verbonde en die adviesraad (wat uit 64 lede bestaan het) sowel as die komitee, het uit die leidende opvoedkundiges in die land bestaan.

Hierdie onderneming het egter verskeie probleme ondervind waarvan die belangrikste die gebrek aan bekwame regisseurs was. Ten spyte hiervan het hulle die eerste uitgebreide filmoteekdiens vir skoolgebruik daargestel. As gevolg van die bogenoemde probleem, sowel as verskeie ander, is die organisasie in 1923 aan 'n lid van die staf, te wete Marie Witham, verkoop. Sy het baie beter gevaar deur die organisasie op 'n kleiner skaal te bedryf. Sy het ook die skyfiefilmprojektor en gepaardgaande uitrusting vervaardig en versprei.

9. *Eastman Teaching Films*. Die *Eastman Kodak Company* het die firma *Eastman Teaching Pictures Incorporated* in 1928 gestig en onder die beheer van Thomas E. Finegan, voorheen 'n adjunk-kommissaris van onderwys in New York, geplaas. Die onderneming is ontwerp as 'n omvattende navorsingsdemonstrasieprojek wat onder die beheer van Ben D.

Wood van die Columbia Universiteit en Frank N. Freeman van die Chicago Universiteit geressorteer het. Die eerste films wat hierdie firma vervaardig het, het vakke soos geografie, algemene wetenskap en gesondheid ingesluit. 'n Totaal van ongeveer 250 stil-onderrigfilms is vervaardig. As gevolg van die depressie sowel as die feit dat Eastman en Finegan oorlede is, is produksie van films in 1932 gestaak. Onder die leiding van W. H. Maddock, die verkoopsbestuurder, is verkope van die films egter voortgesit.

10. *Electrical Research Products Incorporated*. Hierdie onderneming het as ERPI bekend gestaan en was een van die belangrikste kommersiële ondernemings wat sy ontstaan gehad het na die instelling van klankfilms. Hierdie onderneming was 'n filiaal van *Westman Electric Company* en het homself aanvanklik tot die verskaffing van klanksisteme in teaters reg deur die land beperk. Mettertyd is die aandag ook op die moontlikhede van klankuitrusting vir skole gevestig, waarna die sogenaamde 'sound on disc attachments' in 35 mm stilprojektors soos die Holmes en die De Vry-projektors geïnstalleer is.

Die eerste film wat hierdie onderneming vervaardig het, het 'n verduideliking gegee van hoe klank op film geplaas word. Die film '*Finding his Voice*' het een van die gewildste kort films van dié tyd geword.

In Januarie 1929 is die onderwysafdeling van ERPI geskep wat hom op aktiwiteite soos die vervaardiging van onderrigklankfilms vir demonstrasiedoeleindes toegespits het. In 1943 is hierdie opvoedkundige afdeling van ERPI deur die *Encyclopedia Britannica* gekoop en dit het voortaan as *Encyclopedia Britannica Films* bekend gestaan.

### Die krisisera vir die onderrigfilm

Die onderrigfilm het in die laat twintigerjare deur 'n krisisperiode gegaan wat ontstaan het met die koms van die klankfilm: 'Just as educators were being convinced of the educational merits of the silent film, the advocates of the sound film realised they had to fight the old battle all over'. (Saetler p.110). Sommige opvoeders het die ou stilfilms verwerp, andere die nuwe klankfilms, andere het onpartydig gestaan totdat hulle oorreed is dat toevoeging van klank nie net 'n verdere tegnologiese nuwigheid was nie.

Bo en behalwe hierdie probleme het dit in die laat twintigerjare en die vroeë dertigerjare duidelik geword dat onderrigfilmondernemings nie die mas kon opkom nie — gedeeltelik as gevolg van die feit dat daar geen permanente onderneming was wat die bedryf met nasionale ondersteuning kon hanteer nie: 'It was plain that unless there was some permanent corporation to produce acceptable instructional films and also show a financial profit, it would be hampered in its development' (Saetler p.110).

F. Dean McClusky is in 1939 versoek om die oorsake van die mislukking van handel-onderrigfilmvervaardigers te ondersoek en stappe aan te beveel vir regstelling. Die volgende redes vir die mislukking is geïdentifiseer:

1. Opvoedkundiges het nie hulle spesifieke probleme onder die aandag van handelsvervaardigers gebring nie.
2. Handelsbelange het nie daarin geslaag om die aard van onderrig en die kompleksiteit van opvoedkundige instellings te beseef of te bestudeer nie.
3. Lae finansiële omset in die onderrigfilmbedryf is deur die konsep van 'Free films' en 'gesubsidieerde' verspreiders soos universiteite en musea veroorsaak.
4. Verskeie meganiese probleme is in die gebruik van die rolprent in die klankkamera ondervind, veral voordat die 16 mm films in gebruik geneem is.
5. Handelsoondernemings en opvoedkundiges het nie daarin geslaag om 'n beleid met betrekking tot die vervaardiging en gebruik van rolprente in onderwys te ontwikkel nie.

### **Die eerste kollege- en universiteitsonderrigfilmproduksie**

'n Hele aantal kolleges en universiteite was reeds so vroeg as die twintigerjare by die een of ander vorm van onderrigfilmproduksie betrokke. Hieronder was die universiteite van Yale, Chicago, Indiana, Illinois, Iowa, Michigan, Nebraska, Wisconsin, Utah, Harvard en die *Massachusetts Institute of Technology*.

Die universiteit van Yale was een van die eerste instansies wat volledige filmdekking aan enige vak kon verskaf en het in 1921 en 1922 die reeks

*Chronicles of American Photoplays* vervaardig. In die vroeë dertigerjare het dieselfde universiteit 'n vervaardigingspoging by die *Arnold Gesell's Clinic of Child Development* aangewend. In 1932 het die universiteit van Minnesota 'n *Visual Education Service* onder die leiding van Dean Malcolm McLeon daargestel, wat onder andere onderrigfilms moes vervaardig.

### **Historiese agtergrond van die koms van onderrigfilms na Suid-Afrika**

Die beskikbare bron wat in hierdie verband geraadpleeg is, te wete Koen, handel hoofsaaklik oor die agtergrond en koms van die strookfilm. Volgens hom (Koen p.23) het die faktore wat tot die koms van die onderrigfilm in ander lande aanleiding gegee het, ook op Suid-Afrika betrekking. Die volgende word as die kernfaktore gesien:

#### **1. Die veranderde lewensomstandighede**

Lewensomstandighede het in die twintigste eeu ontsettend verander en hierdie verandering is veral deur koerante, tydskrifte, musiek, musea en die massamedia beklemtoon. Hierdie media het die mens op hoogte gehou van belangrike gebeure op die wêreldfront, asook van die wêrelddenke.

#### **2. Veranderde skoolbevolking**

'Die kind van vandag leef in 'n gemeenskap waar die klem op objektiwiteit, visuele skildering en grafiese voorstelling val' (Koen p.25). Die wêreld word gekenmerk deur skerpheid en visualisering wat die aandag eenvoudig afdwing. Die hoërskoolkind van vandag (in teenstelling met dié van 50 jaar gelede) het nie meer dieselfde graad van belangstelling, intellektuele nuuskierigheid en verstandelike dissipline as sy voorganger nie.

#### **3. Veranderde leerplan**

Die kennisontploffing het 'n geweldige invloed op die leerplan gehad. Die magdom van feite wat in die leerplan opgeneem moet word, word nie slegs steeds groter en groter nie, maar ook steeds ingewikkelder. Daar is verskeidenheid en dit word moeiliker vir onderwyser en leerling. Die ontwikkeling en die koms van geprojekteerde beeld het ook sy inslag in Suid-Afrika gevind. Dit is dus duidelik dat faktore wat ook in ander lande 'n rol gespeel het, 'n besliste invloed op die

koms van die onderrigfilm na Suid-Afrika gehad het.

In 1948 het die Transvaalse Onderwysdepartement 'n adviserende komitee in die lewe geroep wat onder andere die Departement van 'n beleid moes voorsien wat die aankoop van apparaat en hulpmiddels om die strookfilms in gebruik te neem, sou bepaal. In Januarie 1949 is dit aanbeveel dat die naam van hierdie komitee na die *Transvaalse Komitee vir Oudiovisuele Onderrig* verander word. Die Departement het dit op 15 Maart 1949 bekragtig en ook gereël dat verteenwoordigers van sowel die Filmdiens (Filmafdeling van die Departement van Onderwys) en die Suid-Afrikaanse Uitsaaidiens op die komitee moes dien.

In 1959 is die samestelling van die komitee gewysig en die funksie soos volg omskryf: 'om die departement rakende oudiovisuele-onderwys en in die besonder skoolradio en film onderrig te adviseer'.

Die eerte katalogus van strookfilms het in 1955 verskyn en voorskrifte met betrekking tot die moontlikhede, regulasies en prosedure in verband met die aankoop van strookfilms is hierin vervat. Die eerste firma wat 'n poging aangewend het om strookfilms plaaslik te vervaardig, was die firma 'Suid-Afrikaanse Onderrigstrookfilms'.

In Mei 1957 het die Transvaalse Komitee vir Oudiovisuele Onderrig aanbeveel dat daar aan skole wat daarom aansoek doen, gratis strookfilmprogramme verskaf word, maar hierdie versoek is nie goedgekeur nie. Na aanleiding van hierdie teenkanting en verskeie ander probleme wat die komitee ondervind het, is daar tot die gevolgtrekking gekom dat die Departement nie ten gunste was van die toenemende gebruik van die strookfilm as 'n opleidingshulpmiddel in skole nie. Om alles nog verder te vererger, het die katalogus wat in 1955 die lig gesien het nie veel betekenis gehad nie, aangesien nie 'n enkele firma self 'n deel van die strookfilms kon voorsien nie (Koen p.128). Die Departement het egter hulp probeer aanbied deur self 'n voorraad strookfilms aan te koop en vir skole in voorraad te hou.

### **Effek van die film op leerontwikkeling**

'Some of the values claimed for certain instructional films, is that they motivate further learning activities, inspire enthusiasm for a

subject, give a background against which further learning is made easier and modify attitudes in generally desired directions' (May p.183).

May vra onder andere die vraag: 'Wat dit is, of hoe dit is dat die films wat gebruik word, of die leerling wat dit sien hierdie opvoedingseffek het?' Heelwat navorsing is in hierdie verband gedoen deur films in die klassituasie te gebruik en die effek daarvan op leerontwikkeling te bepaal. Net so is daar heelwat onderrigfilmnavorsing oor die tydperk 1918 - 1950 in Amerika deur die *Pennsylvania State College* gedoen. In hierdie navorsing is daar bepaal watter effek onderrigfilms het op die aanleer van feite, die aanleer van perseptuele motoriese vaardighede en die effek van films op die beïnvloeding van motivering, gesindhede en menings.

Vervolgens sal slegs die belangrikste bevindings van twee navorsingsprojekte aangedui word:

1. Die onderrigfilm is 'n baie effektiewe medium vir die aanleer van feite rakende mense, plekke en toestande. 'Research studies of the effects of motion picture on knowledge of facts indicate that films can be good communicators of information that can be presented visually' (Hoban p.3-10).
2. Studies wat deur Rulon, Vernon en Gibson uitgevoer is, het aangedui dat die bydrae van goeie onderrigfilms tot konseptuele leer groter is as die bydrae tot papegaai-leer van besonderhede wat in die film vertoon is.
3. Studente baat uit die waarneming van rolprente wat praktiese vaardighede illustreer. 'The learners who watched films were able to develop their skills more rapidly than traditional types of demonstration' (Hoban p.3-12).
4. Spesifieke gesindhede kan deur sekere rolprente waarvan die inhoud 'n sterk verband het met die doel van die spesifieke gesindheid, ontwikkel word.
5. Films kan nie slegs 'n vak op 'n interessanter wyse aanbied nie; dit kan die persoon wat daarna kyk se belangstelling prikkel en hom meer omtrent die vak te leer. 'Interest in 'n subject could be manifested by voluntary further study of it, conversations about it, collecting materials on it and doing things that relate to it' (May p.185).

## Gebiede en probleme van ondersoek ten opsigte van onderrig deur films

Volgens May het probleme met betrekking tot die ondersoek na onderrigfilms sy oorsprong in twee bronne. Eerstens die feit dat so baie vrae van vorige ondersoeke nog steeds onbeantwoord is en tweedens die voortdurende praktiese probleme waarmee onderwysers te doen kry.

1. **Probleme uit vorige ondersoeke.** 'Previous research indicates that films have a great unrealised potential as teaching materials' (May p.1). Die probleem wat nog nie opgelos is nie, is die identifisering van die faktore wat verantwoordelik is vir effektiewe film onderrig, byvoorbeeld: wat is die eienskappe van 'n voortreflike film? Watter onderrigmetodes is saam met hulle gebruik toe die beter resultate verkry is? Hoe is die resultate deur studente met gemiddelde, ondergemiddelde en bogemiddelde intelligensie beïnvloed? Met ander woorde: wat is die omstandighede waarop die effektiwiteit van 'n film berus? In watter mate is dit van die inhoud en struktuur afhanklik? Op watter wyse word dit gebruik en vir watter studente word dit vertoon?
2. **Die probleem van meting.** Om antwoorde op bogenoemde vrae te verkry, is dit noodsaaklik dat toereikende tegnieke en instrumente vir die meting van die verskillende onderrigresultate, wat deur films bereik is, beskikbaar moet wees. Dit moet onder andere vir die volgende voorsiening maak: toename in feitekennis, toename in begrip van fisiese en sosiologiese fenomene, toename in vermoë om te dink en probleme op te los, vermeerdering in behoeftes om meer omtrent 'n onderwerp of probleem te weet en vaardighede te ontwikkel.
3. **Administratiewe probleme.** Een van die primêre gevolgtrekkinge wat uit vorige ondersoeke gemaak is, is dat films en ander grafiese materiaal bewys gelewer het dat hulle feitlik in alle vorms van onderrig en in sekere gedeeltes van baie skoolvakke voordele inhou. 'Graphic-verbal means of communications are definitely better than verbal only' (May p.4). As dit wel die geval is, hoekom gebruik meer onderwysers nie films nie? Vorige ondersoeke het aangedui dat 'n groot persentasie van die films wat gebruik word, deur 'n klein persentasie onderwysers gebruik word. Daar is baie onderwysers wat baie selde of feitlik geensins van films gebruik maak nie, ten spyte van die feit dat films sowel as projeksiefasiliteite beskikbaar is. Hierdie saak is ook 'n gebied van ondersoek.
4. **Gebiede van ondersoek.** Bo en behalwe die bogenoemde gebiede van ondersoek, is daar alreeds verskeie ander gebiede ten opsigte van onderrig deur film ondersoek. Hoban en May gee 'n duidelike aanduiding van die faktore waaraan vorige ondersoeke nie voldoende aandag geskenk het nie en wat vir die optimale benutting van hierdie onderrigmedium noodsaaklik is. Slegs die belangrikste word vervolgens aangedui.
  - a. Die belangrikheid van kleurkwaliteit in die geïllustreerde aspekte van die film.
  - b. Hoe vergelyk 'n filmaanbieding waartydens geen direkte vertelling plaasvind nie met 'n film waarvan die onderrig in 'n verhaalvorm direk met lipsinchronisasie oorgedra word, in sover dit opvoedkundig effektief is?
  - c. Die leesbaarheid van die kommentaar of formules wat in sekere onderrigfilms verskaf word.
  - d. Die effek wat die inskakeling van vrae het in 'n film wat op motivering en studentedeelname gerig is.
  - e. Die vlak van studente waarvoor 'n besondere film die effektiwiefste is.
  - f. Die effek van onderrig oor 'n besondere onderwerp voor die vertoning van 'n onderrigfilm oor dieselfde onderwerp.
  - g. Die effek van films op belangstelling vir lees.
  - h. Die verbetering van leesbegrip.
  - j. Die effek van 'n film op deelname deur studente tydens klasbespreking.
  - k. Die aanleer van feitekennis deur films.
  - i. Die invloed van film op konseptuele leer.
  - m. Langtermyn-retensie van kennis uit films.

- n. Die invloed van films op motivering en gedrag.
- o. Onderrigwaarde van films in vergelyking met ander onderrigmetodes en media.

### **Gebruik en potensiaal van films**

Die gebruik en potensiaal van die film in onderrig is al op verskeie wyses in die verlede bepaal. Een studie wat veral oor die gebruik van oudiovisuele hulpmiddels gehandel het en die film ingesluit het, het byvoorbeeld die volgende probleme ten opsigte van gebruik van die film gevind:

1. Ontoereikende begrotings vir oudiovisuele hulpmiddels.
2. Die probleem om materiaal en uitrusting op spesifieke tye te verkry.
3. Gebrekkige opleiding in die gebruik van die film.
4. Gebrek aan begrip oor waar oudiovisuele hulpmiddels in onderwys inpas.
5. Weerstand teen aanvaarding van nuwe en meer effektiewe metodes.
6. Oudiovisuele materiaal het beperkte kwaliteit.
7. Uitrusting is te gekompliseerd.
8. Die opstel van uitrusting verg te veel moeite.

Die resultate van hierdie studie, wat in 1950/51 plaasgevind het, het 'n landswye effek in Amerika gehad en hierdie bevindinge is in 48 state en in oorsese lande gebruik om regstellings te maak.

'n Verdere studie wat hierop gevolg het, het gegaan oor die mate waarin die onbenutting van films die gevolg is van faktore anders as die gebrek aan films, fondse en fasiliteite. Die bevindinge van hierdie studie is besonder interessant: 73,2% van die onderwysers het aangedui dat hulle onderrigfilms in 1952/53 ten minste een keer gebruik het; 210 uit 538 skole het voldoende fondse vir die huur van films of aankope van uitrusting gehad; 69,5% van die skole het aangedui dat hulle 'n persoon gehad het wat in beheer was van hulle oudiovisuele materiaal.

Die film het 'n groot potensiaal as 'n onderrigmedium wat ongelukkig nie hier verdere aandag kan geniet nie. Dit is egter ongetwyfeld 'n feit dat die film 'n baie belangrike rol in hierdie verband in die verlede gespeel het.

### **Bibliografie**

1. Amelia R. J. Film in the classroom why use it, how to use it (Standard Publication 1971)
2. Hoban C. F. Instructional Film Research 1944 - 1950 ARNO Press 1926
3. Koen J. B. Die gebruik van streekfilms en skyfies in skole vir Blankes in Transvaal. (Med UNISA 1963)
4. May M. A. Lumsdaine A. A. Learning from films (Yale UNIV Press New Haven, 1958)
5. Saetler P. A history of Instructional Technology (McGraw Hill NY 1968)